

SJEĆANJE NA DJELO AKADEMIKA SINIŠE TRIVE

Akademik Siniša Triva, koji je umro prije godinu dana, bio je personifikacija sveučilišnog profesora koji je tijekom svoje gotovo šezdeset godina duge karijere znanstvenika i stručnjaka ostvario najviše domete pravničke profesije. Kao mladi pravnik svoju karijeru, započetu u pravosuđu 1944. godine nastavio je 1953. godine na Katedri za građansko procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, na kojoj je umirovljen kao predstojnik krajem 1990. godine nakon što je kao pravni učitelj odgojio brojne generacije pravnika na dodiplomskim i poslijediplomskim studijima, uključujući studije u Ljubljani, Novom Sadu i Splitu ili kojima je predavao na fakultetima u inozemstvu kao što su u Veneciji, Bariju, Parizu, Aix-en-Provenceu, Budimpešti, Pečuhu i Cambridgeu (SAD). Na njih je mogao biti ponosan, posebice na one među njima kojima je bio mentor kao doktorima znanosti iz građanskog procesnog prava i koji danas djeluju kao nastavnici ili praktičara u Hrvatskoj i Sloveniji. Njegovi studenti i njegovi kolege nisu zaboravili njegova predavanja i seminare koje je održavao prema najvišim kriterijima za obavljanje znanstvene i nastavne djelatnosti, didaktički upućujući svoje slušatelje da osim praćenja stručne pravne literature puno čitaju i šire svoje opće znanje, kao preduvjet za sposobnost propitivanja legitimiteta pravnog poretka kojeg moraju primjenjivati i tumačiti. Odluka Senata Sveučilišta u Zagrebu 1. II. 2000. godine o dodjeli počasnog zvanja *profesora emeritusa* stoga je samo simbolički čin sažimanja svega onoga što je on učinio u svojoj izvanrednoj akademskoj karijeri.

Profesor Triva, zajedno sa svojim predšasnikom, profesorom Srećkom Zugliom, jedan je od utemeljitelja modernog hrvatskog učenja o građanskom procesnom pravu. U njemu se osobito bavio pitanjima statusnih

bračnih sporova, sudske nagodbe, sudskog upravljanja parnicom, sistema pravnih lijekova u parničnom procesnom pravu te specifičnim problemima pomorskog procesnog prava i arbitraže. Čitavim svojim znanstvenim habitusom on je nastojao artikulirati i afirmirati u teoriji građanskog procesnog prava postulate pravne države, pravednosti zakona, neovisnosti i samostalnosti sudstva te pravičnosti sudskih postupaka. Sjećam se da je u razgovorima o teškoćama zakonite provedbe sudskog postupka znao spominjati izreku da je “tamo gore samo Bog a sve ostalo je procedura” koja je sugovornicima plastično prenosila vječnu istinu da u društvenom poretku nema suštinskih prava ako nema procesnih instrumenata za njihovo utvrđenje, zaštitu i ostvarenje.

Upravo zbog svojeg inzistiranja na doktrinarnoj, zakonodavnoj i praktičnoj razradi sudskih procedura, posebice na humanizaciji i demokratizaciji pružanja pravne zaštite bilo putem sudovanja, bilo putem arbitraže, koncilijacije i medijacije, profesor Triva bio je jedan od najutjecajnijih pravnika u Hrvatskoj u drugoj polovici XX. stoljeća. Njegovih 11 knjiga, od kojih neke u velikom broju izdanja, niz od preko stotinu rasprava i članaka koje se citiraju u brojnim bibliografijama i na Internetu (zadnja: *Zbornik PFZ 55* (2005.) br. 1, str. 205-240) imali su ogroman utjecaj na teoriju i praksu građanskog procesnog prava. Kako je u svojem nekrologu na Pravnom fakultetu u Zagrebu rekao profesor Dika, oni su mu pribavili “onaj ugled i autoritet koji su u starom Rimu uživali rijetki pravници kojima je bio dodijeljen *ius respondendi*” (*Zbornik PFZ 55* (2005.) br. 1, str. 201-203). To ne čudi one koji poznaju raspon njegovog opusa, koji seže od velikog dvotomnog *Komentara ZPP* iz 1957. godine (napisanog zajedno sa prof. Zugliom) te preko monografskih studija, članaka i eseja o dispozitivnim radnjama stranaka, o prejudicijelnim pitanjima, o pravnoj prirodi i granicama pravomoćnosti, o traženju istine u sudskom postupku, o slobodnoj ocjeni dokaza, pravnim lijekovima, o otvorenom pravosuđenju, pravnom interesu, harmonizaciji supstancijalnih i procesnih normi, savjestnosti i zloupotrebi prava pa do *opusa magnuma Građanskog procesnog prava*, sistemskog djela koje je do sada izašlo u sedam izdanja (i čije mu je peto izdanje 1985. godine donijelo nagradu Sabora «Božidar Adžija» za istaknuto znanstveno djelo) odnosno do knjige *Međunarodna trgovačka*

arbitraža koja mu je u suautorstvu s akademikom A. Goldštajnom, donijela nagradu “Službenog lista SFRJ” 1987. godine za najbolje djelo iz područja pravnih znanost te knjige *Sudsko izvršno pravo* (izd. 1984., 1984.) koja u suautorstvu sa V. Belajcem i M. Dikom, predstavlja teorijsku obradu novog sudskog izvršnog prava reguliranog Zakonom o izvršnom postupku iz 1978. godine.

Recenzenti tih djela davali su profesoru Trivi najviše ocjene. Možemo spomenuti dvije. Dr. Milan Kreč je u prikazu *Komentara ZPP* (NZ 12 (1958.) 5-6, 294-7) napisao da su Triva i Zuglia, udovoljavajući prvom postulatu nekog zakonskog komentara da pored analize zakonskih odredbi ukaže na njihovu organsku i sistematsku vezu te objasni intencije zakonodavca, praktičarima znatno olakšali primjenu odredbi ZPP koje predstavljaju novu pravnu regulaciju, posebice u pitanjima povrata u prijašnje stanje, sudjelovanja javnog tužitelja u postupku, pravnih lijekova i granica ispitivanja prvostupanjske presude, ovlasti predsjednika vijeća na raspravi, parničnoj sposobnosti maloljetnika, analizu dispozitivnih ovlasti stranaka u utvrđivanju činjeničnog stanja, sudske nagodbe, međunarodne pravne pomoći te priznanja i izvršenja stranih odluka. Recenzent je zaključio da komentar, koji je pisan pregledno, čistim jezikom i jasnim i dopadljivim stilom, premašuje uobičajene okvire – svojom teorijskom obradom pojedinih instituta parničnog postupka, kao što su načela, odredbe o strankama i zastupnicima, institut kumulacije tužbenih zahtjeva, stranačke dispozicije kod presude na temelju priznanja i zbog izostanka te pojma pravomoćnosti presude te da daje značajan doprinos našoj pravnoj literaturi.

Dr. Lojze Ude je pišući o doprinosu profesora Trive znanosti građanskog procesnog prava povodom IV. izdanja knjige *Građansko procesno pravo* (NZ 35 (1982.) 2, 79-93) istaknuo najprije karakterističan Trivin elegantni stil i atraktivni način dijaloga u kojem je uspješnu argumentaciju vodio *ad absurdum*, a zatim je opsežno analizirao sadržaj ovog sistemskog djela, koje je postalo standardni udžbenik i priručnik čitave tadašnje jugoslaven-ske teorije procesnog prava. Iz te recenzije vidimo kako su ispravna – i možemo nadodati – dalekovidna bila Trivina stajališta o sudskoj praksi kao izvoru prava (Triva je upozoravao da kreativna djelatnost sudova u primjeni pravnih propisa vrši povratni utjecaj na oblikovanje i sadržaj tih propisa te

da djelatnost sudova pridonosi stabilizaciji pravnog sustava), o pravnoj prirodi procesnog odnosa (kod koje je Triva zastupao šire prihvaćenu procesualnu koncepciju o trostranom procesnopravnom odnosu), o odnosu između materijalnog i procesnog prava (gdje se Triva zalagao za to da se pojam “građanskopravni spor” ne može tumačiti u materijalnopravnom smislu nego se može razumjeti kao svaki onaj spor u kome se pravna zaštita pruža pred redovnim sudom u parničnom postupku bez obzira na to je li odnosni spor moguće i u materijalnopravnom smislu kvalificirati kao građanskopravni), o zahtjevu za pružanje pravne zaštite (gdje je Triva obradio sve poznate teorije o pravozaštitnom zahtjevu i zalagao se za tzv. monističku koncepciju o povezanosti građanskopravnih i procesnopравnih ovlaštenja koja ima pravni subjekt na temelju određenoga materijalnopravnog odnosa, uz samostalnu egzistenciju prava na tužbu), o odnosu između parničnog i izvršnog postupka, o načelu dispozitivnosti i oficioznosti, raspravnom i istražnom načelu (kod kojeg je Triva smatrao da sud nije ovlašten *ex officio* uvažavati činjenice za koje je slučajno saznao tijekom postupka iako ih ni jedna stranka nije iznijela), o načelu pravnog interesa (koje je Triva kao jedini naš teoretičar svrstavao u načela a ne procesne pretpostavke), o parničnoj sposobnosti pravnih osoba, o priznanju činjenica i činjeničnom stanju, o suparničarstvu, o jedinstvenoj ili podijeljenoj pravomoćnosti (koja je Trivi bila bliža jer se sastoji od više elemenata za koje nije nužno da svi nastupe istovremeno), o *jus novorum* u postupku pravnih lijekova, reviziji, platnom nalogu, privrednom sporu i brojnim drugim pitanjima.

Iz ovog letimičnog pogleda na dubinu Trivine pravne dogmatike možemo zaključiti da profesor Triva nije nikada vjerovao u ortodoksiju pravnog poretka, već je smatrao nužnim njegovo konstantno preispitivanje. Po svojem habitusu bio je protivnik tzv. «revolucionarne zakonitosti» koja je obilježila dugi niz godina razvitka prava u bivšoj SFRJ.

Ne čudi dakle, da se osim zalaganja za garancije postulata pravne sigurnosti i zaštite ljudskih prava i sloboda prema staroj maksimi *ubi remedium ibi jus* u svojem opusu angažirao na produbljenom proučavanju proceduralnih instituta kroz znanstvene projekte. Tako je bio inicijatorom projekta začetog u Radnoj skupini “Pravo i društvo” Razreda za društvene

znanosti ove Akademije te koordinator istraživačkog projekta Pravnog fakulteta u Zagrebu u kome su se (isprava u okviru projekta FUNEP – “Funkcionalna nezavisnost pravosuđa”, a zatim ESUP – “Europsko sudsko pravo i zaštita temeljnih ljudskih prava”) multidisciplinarno i poredbenopravno obrađivali problemi funkcionalne neovisnosti sudova i sudaca te učinkovitost pravosuđenja – sve u funkciji ostvarivanja postulata pravne države i zaštite ljudskih prava. Upravo ovih dana, kada vodimo intenzivnu javnu raspravu o *Strategiji reforme hrvatskoga pravosuđa*, prezentiranu jučer u ovoj visokoj kući, osjećamo nedostatak njegove kritičke misli sa pozicija jednog «slobodnog strijelca» (M. Kos u nekrologu “Odvjetnik”, 78 (2005.) br. 5-6, str. 62-63) koja je teža od pozicije nekog vođe jer sloboda podrazumijeva odgovornost za javno iskazanu riječ pa i onda kada ona zahtijeva žrtvovanje samoga sebe. O reformi pravosuđa naime, mnogi se smatraju pozvani govoriti, ali malo njih je spremno izricati svoje kritičke argumente bez motiva osobne političke promocije, argumente koji su jedini sposobni dovesti nas do zaključaka koji doista mijenjaju narav pravnoga poretka kojemu pripadamo. A to je mogao profesor Triva u svojim djelima. I po tome će on, čak i kada sjena vremena počne prekrivati njegovo ime, nastaviti svoj utjecaj na buduće naraštaje naših pravnika.

